

Les datxes Art nouveau: especials i en perill d'extinció

Peter Nasmyth
Escriptor i periodista, Sant Petersburg
inquiry@mtapublications.co.uk

De tots els exemples originals d'arquitectura Art Nouveau que encara existeixen avui dia, un dels menys coneguts i més en perill són les datxes de fusta d'Art Nouveau, estil que va arribar a Rússia durant el boom constructor de principis de segle, en ple renaixement de les datxes. En aquella època, i encara ara, els ciutadans russos tenien el percentatge més alt de segones residències del món i estaven disposats a adoptar les idees que arribaven de l'est des de l'Europa Occidental. En una nació on els hiverns són llargs i durs, la població anhelava marxar cap a la casa de camp just quan despuntava l'estiu, creant pobles sencers de datxes enmig dels boscos. Avui dia, aquests pobles d'estiueig són tan grans com les pròpies ciutats.

Seguint la moda que imperava al país, les datxes també es construïen segons l'estil arquitectònic de les ciutats, imitant les corbes i motius de la natura, però anant una mica més enllà, en el sentit que reflectien un estètica més sostenible perquè els materials de construcció eren cent per cent locals. Les datxes més petites són també un bon exemple d'arquitectura popular, com a interpretació més rendible de les grans mansions de la ciutat. Inspirada pels pioners de l'Art Nouveau rus, incloent-

Els terrenys on s'erigeixen són els més valorats de la Rússia rural

hi F. O. Xékhtel, autor de l'estació de tren Iaroslavsk de Moscou (1902), va sorgir una nova cultura de cases de fusta d'estiueig al voltant de

grans ciutats com Sant Petersburg, Moscou i altres capitals de l'imperi rus. Avui dia encara podem trobar preciosos exemples de datxes Art Nouveau a països bàltics com Letònia, així com a Finlàndia i per l'Europa oriental fins a Geòrgia, on el tsar rus s'hi va construir les seves residències d'estiu.

Considerada una versió més apagada dels motius d'Art Nouveau gravats en pedra, la decoració floral o amb dissenys de la natura de les datxes es troba gravada en llistons de fusta o en els revestiments de les façanes, com es pot veure en les datxes restaurades de l'hotel Skandinavia a Sestroretsk o a les rosasses del carrer Grigoreva 18/6 de la mateixa població. Normalment només trobem teulades corbes a les datxes més grans, amb parets de pedra al pis inferior.

La zona de Sant Petersburg, llar de la família reial, és especialment prolífica en datxes Art Nouveau. A finals del segle XIX es van construir línies ferroviàries per donar accés als pobles d'estiueig que s'irradiaven progressivament cada cop més lluny del centre de la ciutat. Les zones residencials més apreciades eren a la costa del mar Bàltic, on el tsar Nicolau II va inaugurar un balneari l'any 1900, a Sestroretsk, i immediatament s'hi va desenvolupar un centre turístic de vacances. Algunes de les datxes Art Nouveau més espectaculars es troben en aquesta població, que tenia gimnasos i sala de concerts a primera línia de mar freqüentada per Xostakóvitx i Stravinsky, entre d'altres. Diuen que el sanatori de Sestroretsk era més famós per la seva vida social que pels tractaments mèdics en si. Komarovo, població de la costa del mar Bàltic única entre la dotzena de poblacions veïnes, tenia més de 800 datxes l'any 1916. A causa de la Segona Guerra

Turret of a recently restored dacha in Repino

Torre d'una datxa acabada de restaurar a Repino

Mundial es va perdre la sala de concerts i altres edificis singulars, però avui dia encara queden dempeus algunes datxes. Com sempre, les més preuades eren les de primera línia de la costa.

És curiós que aquestes estructures de fusta tan encantadorament modestes segueixin en l'anonimat dins la història arquitectònica europea, potser perquè les possibilitats decoratives i estructurals de les construccions en fusta són menys impactants i poc permanents, o potser perquè estan situades fora de les grans ciutats, amagades entre vastos boscos de bedolls i pins. Per als russos, que ja han crescut en la tradició de les datxes, aquests edificis no són gens singulars, però per a la resta, més familiaritzats amb les cases de pedra i estuc d'Art Nouveau, poder descobrir una casa de fusta de quatre plantes d'estil entre gòtic i Art Nouveau, que ha sobreviscut tots aquests anys enmig dels boscos russos, és una meravella arquitectònica digna de recordar per sempre.

Per desgràcia, entre aquestes estructures magnífiques de principis de segle XX, també descobrim sorpreses no tan agradables, com antigues datxes en runes, algunes d'Art Nouveau, amb els canons de les xemeneies encara dempeus, com braços d'hommes que s'ofeguen demanant ajuda. Sembla que aquestes peces clàssiques del patrimoni rus estan cada cop més en desús i la població local nota que, d'ençà de la Segona Guerra Mundial, van desaparèixer a més velocitat. Les datxes que van sobreviure la Revolució Russa de 1917 i posteriorment les bombes alemanyes, a més

Art Nouveau Dachas: Endangered and Special

Peter Nasmyth
Writer and journalist, Saint Petersburg
inquiry@mtapublications.co.uk

Of all the original examples of Art Nouveau architecture still in existence, one of the least known and currently most endangered is the wooden Art Nouveau dacha. Emerging during the movement's full flush of construction shortly after the turn of the twentieth century, the style arrived in Russia when the custom of dacha ownership was not only well established but undergoing a renaissance of its own. Russians already possessed the highest rate of second-home ownership in the world (and still do today), and they were always eager to adopt and improve upon ideas flowing east from Western Europe. In a nation which suffers long, harsh winters, the urge to flee to the

countryside for the summer spawned large "dacha villages", where holiday cottages were set in pleasant forest locations. Today these villages have become almost as large as the cities themselves.

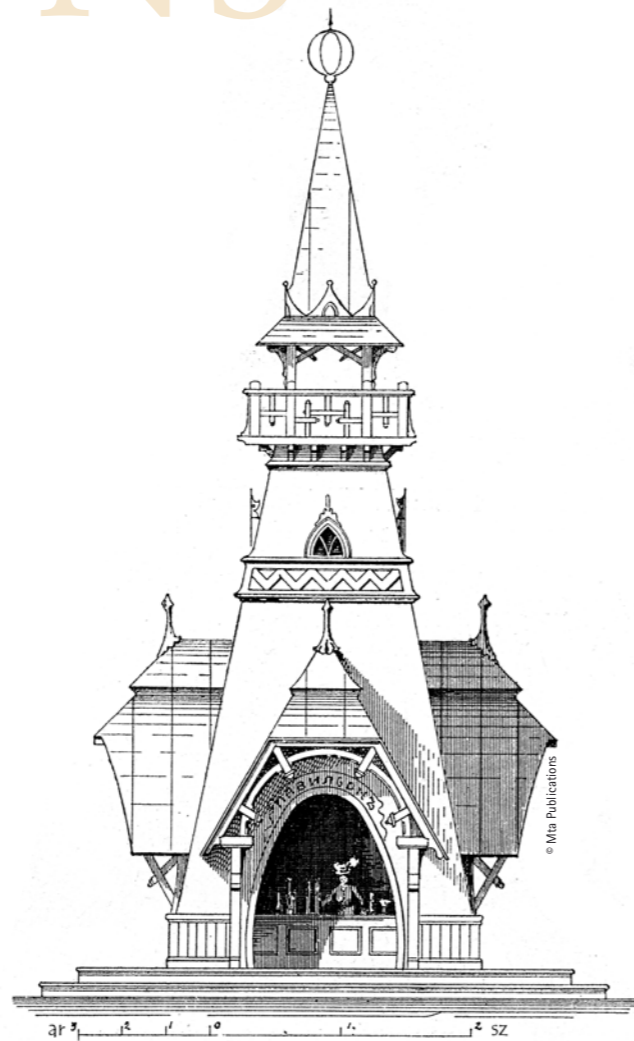
As country cousins, the dachas soon picked up the new style of architecture that purposely mimicked the curves and motifs of nature in the townhouses of the day. It could even be said that dachas went a step further and reflected an early adoption of a sustainable aesthetic, as they were built almost entirely out of local materials. The smaller dachas also stand out as a proud vernacular architecture, as popular and affordable renditions of grander city mansions. Inspired by the new individualism of Russian Art Nouveau pioneers like Fyodor Schechtel (Yaroslavsky Railway Station, Moscow, 1902), a diverse

Restored dacha at the Skandinavia Country Club, Sestroretsk / Datxa restaurada del club de camp Skandinavia, a Sestroretsk

dels plans urbanístics soviètics i el ressorgiment recent de la construcció de noves cases d'estiu, desapareixeran en l'oblit d'una història poc documentada, i la raó és ben simple: els terrenys on s'erigeixen, sobretot els de la costa del mar Bàltic, són els més valorats de la Rússia rural. Les promotores volen aquests terrenys, on només hi ha datxes en males condicions de conservació o datxes deshabitades fins a l'estiu. Per desgràcia, la tendència actual és tirar a terra per construir-hi de nou, en comptes de restaurar-les.

No hi ha gaire informació sobre el disseny i la conservació del gran nombre d'antigues datxes que encara sobreviuen als boscos russos, per no parlar d'informació sobre com es van construir o qui en va ser l'arquitecte. No obstant això, gràcies al descobriment i la republicació d'un llibre de dissenys de 1917 de l'arquitecte rus Vladimir Story, qualificat de "tècnic de la construcció", es tenen plànols i dibuixos d'algunes datxes construïdes a la regió de Sant Petersburg just abans de la Revolució Russa. Es va trobar aquest catàleg tot esparracat, oblidat en una llibreria de Sukhumi, una ciutat tranquil·la plena de cases i sanatoris de l'època Art Nouveau a la costa del mar Negre. Tot i el seu estat pèssim de conservació, com moltes de les datxes oblidades, el llibre va aportar informació molt rellevant per a la restauració de les antigues datxes. Es va publicar originàriament amb el títol *Dexevia Pastroiki: Datxnaia Arkhitektura* ("Construccions econòmiques: l'arquitectura de les datxes") i anava dirigit a la classe mitjana emergent russa. És un catàleg dels dissenys d'Art Nouveau a Rússia, anomenat *Style Moderne* en aquest país. El text ha estat traduït a l'anglès per a la nova edició, titulada *The Art Nouveau Dacha* ("La datxa Art Nouveau") i inclou una introducció d'Anton Glikin, arquitecte de Sant Petersburg, i un pròleg del príncep Carles d'Anglaterra.

Project no. 49, for a fruit storage shed, in *The Art Nouveau Dacha* by Vladimir Story (1917)

Projecte n. 49 a *The Art Nouveau Dacha* de Vladimir Story (1917) per a un magatzem de fruita

Example of a Georgian dacha, in Kojori village / Exemple de datxa georgiana, al poble de Kojori

new culture of wooden summer houses sprung up around the large population centres of St. Petersburg, Moscow, and other capitals throughout the Russian Empire. Even today many fine Art Nouveau dachas can still be found in the Baltic countries, particularly Latvia. They are also seen in Finland and across Eastern Europe as far south as Georgia, where the Russian tsar had also built holiday residences.

Defined by a more muted version of the traditional Art Nouveau motifs crafted in stone, the floral and other naturalistic designs found in dachas are either carved into the wooden slats or applied on top of the exterior cladding – as seen in the restored dachas at the Skandinavia Hotel in Sestroretsk or the sunbursts at 18/6 Grigoreva Street in the same village. Curved roofs tend to be restricted to larger dacha villas with stone walls forming the lower storey.

The St. Petersburg area in particular proved very fertile, thanks to the presence of the royal household. Served by the new railways constructed at the end of the nineteenth century, the dacha villages radiated progressively outwards in waves from the city centre, with the choicest locations found along the beaches of the Baltic coast. Here Tsar Nicholas inaugurated a spa at Sestroretsk in 1900 and a

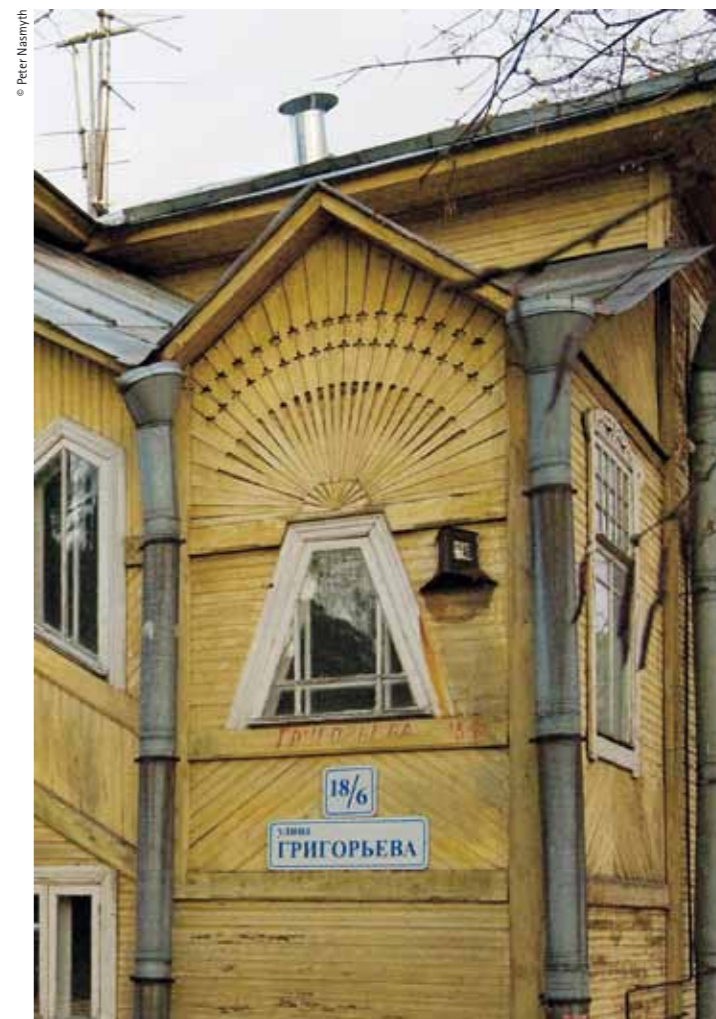
The land on which the dachas stand is among the most valuable in rural Russia

holiday resort quickly sprouted up around it. Some of the finest Art Nouveau dachas in Russia were built

there, and the village also boasted gymnasiums and a large sea-front concert hall, frequented by the likes of Shostakovitch and Stravinsky. A large sanatorium (the Institute for Physical Medicine) was, so records tell us, famous less for its treatments than for lively social intercourse. Another village, Komarovo – only one among a dozen or so along the Baltic coast – contained over 800 dachas in 1916. World War II put paid to the concert hall and many of the grandest buildings, but a few fine dachas survive today. As always, the choice properties were located close to the sea, with values diminishing as the rows of construction receded inland.

It is a curious fact of European architectural history that these charmingly demure wooden structures are still little known. While this may be partly because the decorative and structural possibilities of wood are perhaps less dramatic or permanent, it could also be that many of the more unique buildings are located outside cities, hidden within Russia's extensive birch and pine forests. To Russians, who have grown up in the dacha tradition, the buildings may seem unremarkable. But for those who are familiar with the stone and stucco villas of Art Nouveau, to round a bend in a Russian forest and abruptly come across a four-storey wooden, part-Gothic, part-Art Nouveau private house, enduring into modern times, is an architectural wonder not to be forgotten.

Unfortunately, there are other less pleasant surprises in store. Dotted among these magnificent early twentieth-century structures one can now find a number of recently charred ruins of former dachas, some probably Art Nouveau, their chimney stacks still stretching upward like the arms of drowning men. It seems that the end of service of these classic pieces of Russia's heritage is being hastened, and among the local population there is the feeling that they are now disappearing more rapidly than at any time since

Below: Dacha on Grigoreva street in Sestroretsk. Above: Detail of the same house
A baix, datxa al carrer Grigoreva de Sestroretsk. A dalt, un detall de la mateixa casa

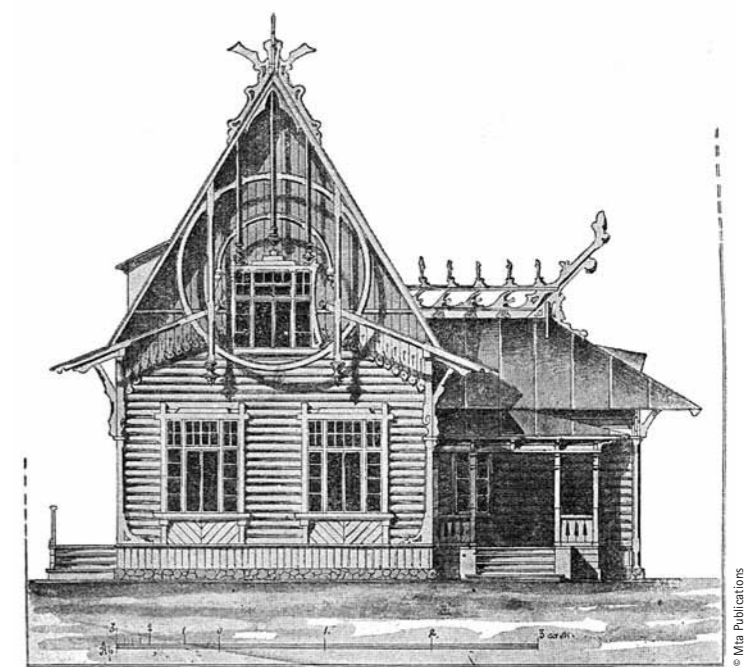
*Dacha mansion on St. Petersburg's Kamenny Island
Casa a l'illa de Kamenni, Sant Petersburg*

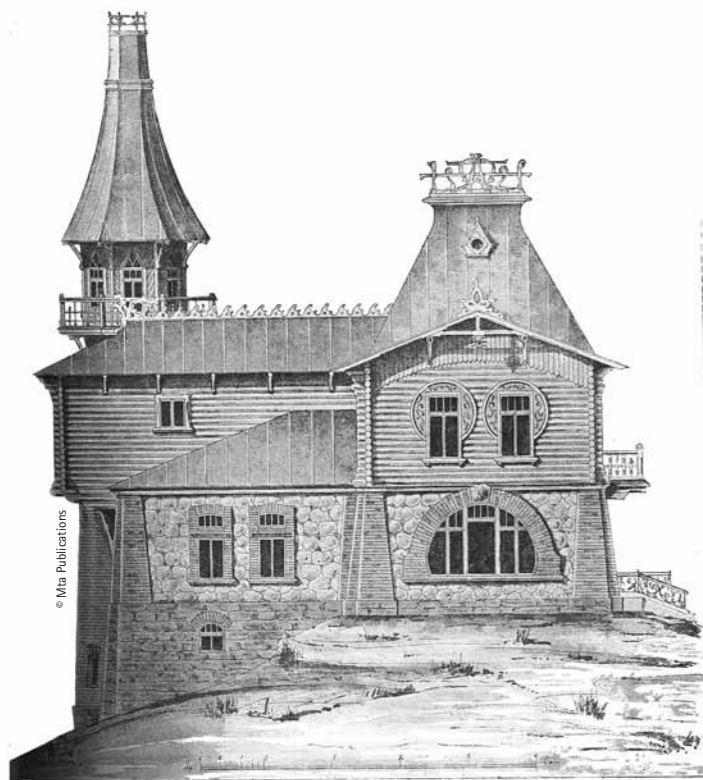
Dacha half-hidden behind foliage in Abastumani, Georgia / Mig amagada rere la vegetació, datxa a Abastumani, Geòrgia

World War II. Dachas that survived the German bombs of that war and the 1917 Revolution before it, as well as the decisions of Soviet planners and the more recent boom in new dacha construction, are now vanishing into the oblivion of unrecorded history. The reason is simple: the properties on which they stand, particularly those along the Baltic shore, are among the most valuable in rural Russia. With many dachas in poor condition and only inhabited in the summer or abandoned altogether, it is easy to see why developers might want the land. Unfortunately the tendency today is to knock down and start from scratch rather than to restore.

However, the significant number of old dachas still surviving in these forest locations inevitably raises many questions about design and preservation. Not least is the matter of how they were created and by whom. While precise records for the smaller houses are extremely hard to find, a few answers were suggested recently by the discovery and re-publication of a 1917 book of designs by the Russian architect Vladimir Story, described as a "building technician". Filled with detailed architectural drawings and plans of dachas for construction in the St. Petersburg region just prior to the Revolution, the tattered catalogue was found languishing in a bookshop in Sukhumi, a balmy town full of Art Nouveau period villas and sanatoriums on the Black Sea coast. In a sad state itself – much like the neglected dachas – the book was highly

*A six-room dacha by Vladimir Story (1917). Project no. 6 in The Art Nouveau Dacha
Datxa de sis cambres. Projecte n. 6 a The Art Nouveau Dacha de Vladimir Story (1917)*

Project no. 21 in *The Art Nouveau Dacha* by Vladimir Story (1917)

Projecte n. 21 a *The Art Nouveau Dacha* de Vladimir Story (1917)

Per a Vladimir Story, la Revolució Russa de 1917 va ser una desgràcia que va començar a les portes del seu despatx, just quan la còpia final de la seva obra anava a impremta. Segurament no es va arribar a construir cap dels seus dissenys econòmics, tot i que la portada està presidida per un gravat titulat "Datxa de Radugin a la població d'Alexandrovskoie", que es creu que es va basar en un dels primers dissenys de Vladimir Story. Poc després de la publicació del llibre, considerada pel propi editor com un miracle a causa de l'escassetat de paper, va esclatar l'onada revolucionària i l'Art Nouveau va passar a considerar-se un art burgès, i el nou govern del país es va decantar cap al classicisme soviètic.

La tragèdia per a la cultura contemporània és que els petits edificis singulars d'aquest període són derrocats per construir-hi edificis totalment nous, quan seria relativament fàcil restaurar-los, com és el cas de l'hotel Skandinavia de Sestroretsk. Per tal de promoure el procés de restauració d'aquestes joies del patrimoni rus, el febrer de 2010 es va inaugurar una exposició sobre datxes de fusta a la Prince's Foundation Gallery de Londres, amb el patrocini de la International Network for Traditional Building, Architecture and Urbanism. La majoria de fotografies són de la regió de Sant Petersburg, tot i que també n'hi ha de les poblacions georgianes de Kojori i Abastumani. Les fotografies van acompanyades de plànols i dibuixos d'edificis similars extrets del llibre *The Art Nouveau Dacha*. S'espera que, gràcies a l'exposició i al llibre, es valori més aquest estil de construcció popular tan vulnerable però alhora sostenible abans no desaparegui per sempre dels paisatges que el van inspirar.

Kustodiev's dacha on Kamenny Island / La datxa de Kustòdiev, a l'illa de Kamenni

The Skandinavia Country Club in Sestroretsk / Club de camp Skandinavia, a Sestroretsk

relevant to those interested in restoration. Originally published under the title *Cheap Buildings* and aimed at the emerging Russian middle classes, the volume catalogues mostly designs in the Style Moderne, as Art Nouveau is called in Russian. The text has been translated into English for the new edition, which includes an introduction by the St. Petersburg architect Anton Glikin and a foreword by HRH The Prince of Wales. The new title is *The Art Nouveau Dacha*.

For Story, the 1917 Revolution was already a calamity stirring outside his office door as the latest reprint went to press. It is highly unlikely that any of that edition's thrifty designs were ever built, although the original cover carries an engraving titled "Radugin's Dacha at Alexandrovskoye Village", and one assumes it was built from one of Story's earlier plans. Shortly after publication – which the publisher admitted was something of a miracle due to the paper shortages – the revolutionary wave broke and Art Nouveau was reclassified as bourgeois as the new state turned towards Soviet classicism.

The tragedy for contemporary culture is that the remaining small, personalised buildings from this period are being demolished and replaced when they could easily be restored, as was the Skandinavia Hotel in Sestroretsk. To encourage restoration of these gems, an exhibition on wooden dachas from this period opened in February 2010 at the Prince's Foundation Gallery in London, sponsored by the International Network for Traditional Building, Architecture and Urbanism. The photographs on display were mainly taken in the St. Petersburg region, though a few are of the villages of Kojori and Abastumani in Georgia. They are set beside plans and drawings of similar buildings from *The Art Nouveau Dacha*. It is hoped that the exhibition and the book together will encourage wider appreciation of this vulnerable but environmentally friendly vernacular style before it disappears permanently from the landscape that gave it form.